Van-e jövője az öntevékeny színjátszásnak?

Nem ritkán hallja az ember: — Az öntevékeny színjátszásnak nincs jövője. Lassan-lassan kiszorítják őket a falusi színpadokról is a hivatásos színészek, különösen a Déryné Színház, amelynek tíz társulata rendszeresen látogatja mindazokat az üzemeket és községeket, ahol a legelemibb technikai feltételeket (művelődési otthon, díszletek elhelyezése, világítás stb.) biztosítani tudják. Ezenkívül szinte mindennapi (vagy legalábbis minden heti) szórakozási, művelődési lehetőség a film. Alig van olyan falusi ház is, ahol ne szólna a rádió, és alig olyan község, ahol legalább egy televíziós antenna ne emelkednék a magasba.

Akik nem hisznek a működevelő színjátszás jövőjében, azzal érvelnek, hogy mindezek a kulturális lehetőségek — a hivatásos színtársulatok, a mozi, a televízió és a rádió — feleslegessé teszik az öntevékeny csoportok fáradságos munkáját. És az amatőr színészek ráadásul nem is tudják elérni a hivatásosak művészi színvonalát.

Meg kell jegyezni, hogy hazánkban az öntevékeny színjátszásnak sokkal régibb hagyományai vannak, mint a hivatásos színészetnek. A hivatásos színészet születése, hőskora a múlt század elejére esik. De vajon előadták-e, s ha igen, kik adták elő a korábbi drámai kezdeményezéseket, kezdve a reformáció korabeli, éles társadalomkritikával telített drámáktól a misztériumjátékokig? Működevelők! Többnyire diákok, debreceni és pataki kollégisták, vagy néha talán céhlegények, polgárlányok.

A régi hagyományok persze önmagukban még nem perdöntőek az öntevékeny színjátszás létjogosultságát illetően. A mában, a jelen körülmények között kell végére járnunk ennek a kérdésnek. Azt kell először is tisztáznunk, hogy mi az öntevékeny színjátszás célja, feladata.

Ha a színpadot csak a nézőtérről, az öntevékeny színjátszást csak a közönség szemszögéből nézzük, valóban hajlanunk kell a kétely felé. Ha a hivatásos színművészet valóban jobbat, többet, szervezettebben ad a falunak, vagy az üzemi művelődési otthon munkásközönségének, akkor tényleg, mi szükség van a működevelőkre?

De ne csak a nézőtérről nézzük a színpadot, hanem az öltözőből, a próbateremből is. Egy-egy színmű bemutatása ugyanis nemcsak a nézők, a közönség műveléséért, neveléséért, szórakoztatásáért történik, hanem — a szereplőkért is. A megyei színjátszó konferencián, Pápán mondta el Mátyus Ferenc, a Jókai Művelődési Ház színjátszó csoportjának rendezője:

— Eörsi Ferenc: Fekete ventilátor című, a gyarmati kérdéssel foglalkozó háromfelvonásos színművét próbáljuk szeptember óta. Első dolgunk az volt, hogy még az olvasópróbák előtt, minden részletében megvitassuk ne csak a darabot, hanem magát a gyarmati kérdést. Mire az olvasópróbák elkezdődtek, már nemcsak értelmünkkel fogtuk fel jobban az egészet, mint a legrendszeresebb újságolvasó, hanem érzelmileg is: a gyarmatosítók meggyűlölésének iskolája volt ez az előkészítés az egész gárda számára...

Igen: elképzelhetetlen színmű bemutatása anélkül, hogy a csoport tagjai ne tisztáznának aprólékosan minden vele kapcsolatos kérdést. És ez az öntevékeny színjátszás óriási haszna a szereplők számára. Természetesen nemcsak ez: a színjátszás kiszélesíti a szereplők irodalmi műveltségét, finomítja etikai érzéküket, növeli politikai, gazdasági, társadalmi tájékozottságukat, kifejleszti beszédtechnikájukat, beszédkultúrájukat, nyelvkészségüket, magukbiztosabb fellépést, viselkedést ad nekik — egyszóval: kiművelt emberfőkké alakítja, vagy legalábbis közelebb segíti ehhez az eszményhez őket.

Szalai Ferenc nyárádi pedagógus is érdekes gyakorlatról számolt be ugyanezen az értekezleten: színjátszó csoportja nem alkalomszerűen és nem is csupán egy-egy előadás céljából verbuválódik össze. A múlt évben négy egyfelvonásos darabot is betanultak, próbáltak, de ezek közül csak egyet adtak elő. Most Rozov: Felnőnek a gyerekek című háromfelvonásosát próbálják.

— Lehet, hogy ezt sem adjuk elő, de, hogy a színjátszó szakkör tagjainak szellemi és erkölcsi haszna lesz belőle, az biztos! — mondotta.

Színjátszó szakkör? Igen! Nem az alkalmilag összeverbuválódó s aztán hosszú hónapokra széteső csoportokban, nem a gyorsan végigpergetett, minden igényesség nélküli, csak a betanulásra törekedő próbákon érlelődnek műveltebb emberfőkké a színjátszók, hanem a szakkörben! A szakkörben, ahol alkalom nyílik arról is beszélgetni, hogy ki, mikor és miért írta a műsorra tűzött darabot; milyen volt annak a kornak a társadalmi berendezkedése; sőt, kik voltak az író, a drámaíró kortársai, az irodalomtörténet melyik szakaszában kell elhelyeznünk stb. A szakkörben, amely nemcsak próbákat jelent, hanem közös kirándulásokat, színházlátogatást, közös rádióhallgatást, televíziónézést, könyvankétot, vagy éppen közös táncos teadélutánt.

A rendszeresen, bizonyos időszakokban az előadásra való közvetlen készület célja nélkül működő szakkörbe szívesebben eljárnak a fiatalok, mert az egyszersmind klub, esti pihenés, szórakozás, rádióhallgatás, televízióvizsgálat, könyvankétot, vagy éppen közös táncos teadélutánt.

A rendszeresen, bizonyos időszakokban az előadásra való közvetlen készület célja nélkül működő szakkörbe szívesebben eljárnak a fiatalok, mert az egyszersmind klub, esti pihenés, szórakozás, rádióhallgatás. A szakkörben szinte összekovácsolódik, eggyé forr a kollektíva: a rendező könnyebben boldogul, ha majd a próbákra kerül a sor. A szakkör, amely elsősorban a belső munkát, az önművelést tűzi ki célul, így egyszersmind jobb, színvonalasabb előadásokkal is tudja megajándékozni közönségét, mint az alkalmi csoport, amelyik csak produkálásra, előadásokra törekszik.

Színvonalasabb bemutatók — itt vagyunk a lényegnél. Szerencsére, kezd elmúlni az az idő, amikor működevelő együttesnek csak azért volt sikere a községben, mert a szereplőket mindenki ismerte, és kíváncsi volt mindenki a sógor, a koma gyerekének ugrabugrálására. Hogy mit nyújtott, mennyit ért az előadás — senkinek sem volt fontos. Olcsó, alantas siker az ilyesmi, és az efféle „ambíció" már nem fűti a mai fiatalságot.

Végül is leszűrhetjük a tanulságot: az öntevékeny színjátszásnak kettős feladata van. Gazdagítani szellemiekben a közönséget, a falu, vagy üzem dolgozóit; s a másik: gazdagodjanak szellemiekben maguk a színjátszók. Az első cél nem valósítható meg a másik nélkül. És a kettőnek egyszerre történő megvalósítására legjobb és legkorszerűbb keret: a színjátszó szakkör. Nem az alkalmi csoportoknak, hanem ezeknek a szakköröknek van jövőjük, létjogosultságuk. Az ilyen keretek között történő öntevékeny színjátszásnak van jövője!

Ha mégannyira fejlődik is színvonalban és az előadások gyakoriságában a Déryné Színház; ha mégannyira tökéletesedik a TV műsora, és gyarapodik minden faluban a rádiótulajdonosok száma — az öntevékeny színjátszásról, a népművelésnek, az önművelésnek erről a kitűnő módjáról akkor sem, sohasem mondhat le a kulturális forradalom!

KONCZ ISTVÁN

Könyv az amerikai diplomaták szovjetellenes kémtevékenységéről

Moszkva (MTI) A Szovjet Tájékoztatási Iroda könyvet adott ki amerikai diplomaták szovjetellenes kémtevékenységéről. A könyv számos, eddig ismeretlen adatot tartalmaz arról a felderítő munkáról, amelyet a moszkvai amerikai nagykövetség diplomatának álcázott munkatársai folytattak a Szovjetunió területén katonai és termelési adatok megszerzésére. Néhány érdekes eredeti fényképfelvétel, valamint kémjelentések és egyéb dokumentumok másolata illusztrálja a kötetet. A Szovjet Tájékoztatási Iroda által kiadott könyv részleteket közöl azokról a kémtevékenységekről is, amelyeket az amerikai diplomaták a szocialista tábor más országaiban végeznek. A könyvet orosz, angol francia és spanyol nyelven adták köz-

Molnár Ferencné

szülésznő és körzeti ápolónő

Rovom a kéttornyúlaki utcát, eljutok a falavégre. Igen, ez a betonkerítés, ezt magyarázták. Helyben vagyok. Középkorú, erős asszony jön ki a kutyaugatásra.

— A bába nénit keresem, kérem szépen.

— Molnár Ferencné vagyok, szülésznő és körzeti ápolónő — mondja, kicsit kioktató hangsúllyal, de már tessékel befelé, leültet a tiszta szobában.

— Kedves Molnár elvtársnő...

— Ibi néninek szólítanak itt, a faluban.

— ... kedves Ibi néni, mondja már, miért van magának két foglalkozása?

— Hivatásom, kérem. Mert, ha egy egészségügyi dolgozó foglalkozásnak tekinti azt, amit csinál, legjobb, ha azonnal abbahagyja. Én különben szülésznőnek jöttem ide, ebbe a három faluból álló körzetbe, 14 esztendővel ezelőtt. Mostanra azonban elfogyott a munkám. Az első esztendőben 28 gyereknek segítettem világra jönni. Azóta két falura apadt a körzetem, a gyermekgondozást védőnők végzik, aztán majd mindenki Pápára megy szülni, a kórházba. Tavaly már csak 7 „gyerekem" született:

— És a másik hivatás?

— Az a körzeti ápolónői beosztás. Mikor én idejöttem, a falunak a fele sem volt SZTK tag. Most meg két család van, aki nem az. Régen, ha betegek voltak az emberek, akkor se mentek az orvoshoz. Most meg... No, de inkább csak menjenek. Egyszóval nagyon sok lett az orvos dolga, pedig ma már eggyel több orvos dolgozik a körzetben. Nem birják, segítség kell nekik. Ezért mentünk mi tanfolyamra, meg kórházi gyakorlatra. Most segítek a doktor úrnak a rendelőben, én járok ki a házakhoz injekciókat beadni, és rendszeresen látogatom a súlyosabb betegeket. Próba ez, tetszik tudni, kevesen vagyunk még ilyenek. De, ha beválik, átképzik a többit is.

— És beválik?

— Hát... Én mindig azt mondtam, szülésznőnek születtem. Ebben a hivatásban gyűjtöttem legszebb emlékeimet. Amikor négyen lapátolták előttem a havat, hogy eljussak egy vajúdó asszonyhoz a viharban. Meg amikor harcolni kellett egy-egy asszony életéért s egyszerre telefonáltam két orvosnak, meg a mentőknek. Perceken múlik ilyenkor. Meg aztán Vargáék... Kilenc lány után, tizediknek született meg a fiúk! Ahogy bicikliztem hazafelé, mindenkinek odakiáltottam Nórápon: Hallják, Vargáéknak fiúk született! Szóval, én nem akartam ápolónő lenni. Azt hittem, nem szeretem majd. Dehát lehet ezt nem szeretni? Amikor az ember megérkezik, veritékes a beteg, lázas, rosszul van. Beadom az injekciót és kisimul az arca, hálásan néz rám, megsimogatja a kezemet. Én meg telefonálhatok: Nem kell kijönni Soós doktor úr, jobban van a beteg!

Hallgatom, míg beszél és nézem ezt a termetes asszonyt. Elképzelem, amint erős kezeiben élete első hangjait sírja egy új emberke. Elképzelem, amint letörli a veríték egy súlyos beteg homlokáról. Már szégyellem, hogy útközben mindenféle bába-boszorkány történetek jártak a fejemben, nem róla, persze, hanem a foglalkozásáról. És az angyalcsinálásról akartam faggatni. Mi lenne, ha mégis megkérdezném? Megpróbálom!

— Idejét múlt kérdés ez már, elvtárs. Igaz, az én elődömet ezért csukták be. Mikor idejöttem, még az is előfordult, hogy eldobott csecsemőt találtunk a nádasban. De azóta? Életet adni vagyunk mi, nem életet elvenni. Persze, vannak ilyen gondok. Eljönnek hozzám az asszonyok, kérdezik, mit tegyenek? Én, ha csak nincs igazán komoly ok, a szülésre bíztatom őket. Ne írja meg, de az is előfordult, hogy egy felelőtlen fiatalembert én beszéltem rá a házasságra. A gyerek pedig megszületett!

Igaza van, Ibi néni. Hivatás és nagyon szép munka a magáé.

(FÖLDEÁKI)

Zenei élet:

BEETHOVEN-EST Veszprémben

(Kovács Dénes városunkban)

Évek óta probléma: van-e Veszprémben közönsége az igazán értékes zenének?

Abban mindenki egyetért, hogy olyan zenét kell műsorra tűznünk, amit mindenki megért és kedvel. Akadnak azonban, akik úgy vélik, hogy kizárólag a kérészéletű szórakoztató zene vonzza a közönséget. Másoknak viszont az a meggyőződésük, hogy ez a pesszimista vélemény nagyon maradi, mert a megértéshez és a megszeretéshez az út a megismerésen keresztül vezet.

Az érvek és ellenérvek vitáját az élet szokta eldönteni. Alig tíz hét leforgása alatt három hangversenyen kitűnő, értékes, zenei igaz színvonalú előadásban. Mindegyik — a Mozart-Schubert műsorú Bécsi Est, az Erkel operaest és január 9-én a Beethoven est — teljesen megtelt nézőtér előtt zajlott le a Városi Színházban. Most már nyilvánvaló: ha a műsor vonzó, akkor van publikum, eltűnik a látszólagos részvétlenség, Veszprém tehát megérett a színvonalas hangversenyéletre.

A Beethoven-hangverseny plakátján a nagy zeneszerző neve volt szembeötlő. Nem valamiféle sztárkultusz csalta a színházba társadalmunk legkülönbözőbb tagjait, kétkezi dolgozókat, értelmiségieket, diákokat egyaránt. A világhírű szólistának, Kovács Dénes hegedűművésznek nevét a falragasz csak egészen apró betűkkel hozta, neve a nagy hirdetőtáblákon nem is szerepelt. Szinte azt mondhatnánk, hogy művészetét ráadásként, ajándékba kapták mindazok, akiket mágnesként vonzottak Beethoven művei a Győri Filharmonikus Zenekar hangversenyére.

Megdöbbentő a gondolat, hogy Beethoven csodálatos hegedűversenye a szerző életében sehol sem hangzott el méltó előadásban. Csak évtizedek múlva indult el a világsiker útján, a magyar Joachim József megformálásában. Joachim nemes előadóművészete az egymást váltó nemzedékeken át öröklődik világszerte. Nálunk Hubay Jenőn és Zathureczky Edén keresztül van ma is döntő hatással a hegedűművészetre. Ennek a páratlan hagyománynak a letéteményese Kovács Dénes, kétszeres Liszt-díjas hegedűművészünk, aki 1955-ben Londonban nemzetközi versenyt nyert és azóta sorra kapja a külföldi meghívásokat. Legközelebb Londonban, Párizsban, a Szovjetunióban és Japánban lesznek hangversenyei...

Kovács Dénes kezében szinte életre kelt a Guarnerius hegedű és szalaktalan átszellemültséggel játszotta el Beethoven remekműveit. Mint ahogy a bimbóból kibontakozik a virág, oly természetesen szólalt meg hegedűje a zenekari bevezetés után. A formaépítkezést, a ciklikus egységet minden mesterkéltség nélkül, szinte kézzelfoghatóvá tette. Sokszor hallottuk már „másképpen" és most az volt az érzésünk, hogy maga Beethoven sem álmodhatta szebbnek. A kadencia vad viharzása után utolérhetetlenül lágyan simult bele a főtéma utolsó visszatérésébe, a középtétel érzelmes hangulatából pedig vidám hetykeséggel szökkent ki a derűs rondótéma. Élményünk oly maradandó, hogy szétfeszíti az egyszerű beszámoló kereteit...

A zenekarról itt nagyobb dicséretet nem mondhatunk, mint hogy méltó volt a műhöz és a szólistához. Előzetes próba nélkül is példás alkalmazkodással valósította meg feladatát.

Beethoven ünnepélyes Egmont-nyitánya szép bevezetése volt a nagysikerű hangversenynek. Goethe színművet írt Flandria szabadsághőséről. Találhatott-e a szabadságszerető, flamand származású zeneköltő egyéniségéhez közelebb álló témát Egmontnál, a halálában is diadalmaskodó hősnél?

A műsor második felében Beethoven VI. (Pastorale) szimfóniáját hallottuk. Ezt a terjedelmes művet már első hallásra is élvezni lehet, mert a tételcímek Beethoven természetszeretetének érzelmeit, hangulatát festik: Megérkezés a falura, Derűs érzelmek ébredése, A pataknál, A falusi népek mulatozása, Vihar, Pásztordal a lírai program. Beethoven Pastorale-szimfóniája mindnyájunkban felidézi a hegyvidéki tajak romantikus hangulatát, az üde rétek illatát, az erdők madárdalát — a természet örömét. Szinte látjuk, amint a vihar után újra beragyogja a nap a tájat.

Az est karmestere Fejér György, — a Győri Szimfonikus Zenekar Liszt-díjas vezető karnagya — nagyfokú stílusismerettel, ízlésesen formálta meg a műsort. Egyénisége leginkább a lírai részekben érvényesül. Ez tette olyan szeppé a hegedűverseny zenekari részét és a Pastorale szimfónia sok részletét. Az Egmont drámaiságát és a szimfónia befejezését azonban nem éreztük eléggé meggyőzőnek. Fejér György vezényelése minden hangszerből ki tudja csalni a zene ősformáját, az éneklést. Elmélyült muzikalitása a nagy karmesterek munkájával való állandó kapcsolat örvendetes eredménye. Vezénylésmódja világos, áttekinthető. Zenekara minden kis kézmozdulatára érzékenyen reagál.

A zenekar jelenlegi kitűnő formája nem kis részben Fejér György érdeme. Különösen a vonóskart találtuk nagyon jónak — de ez a magyar vonósoknál már nem is újság.

Kiváló műsorközlőt ismertünk meg Rácz György személyében. Frázisokat nem pufogtatott. A művek megismeréséhez és élvezéséhez szükséges tárgyi ismereteket helyes mértékkel, vonzó formában adta át. Összekötő szövege igen komolyan hozzájárult a Beethoven-est emlékezetes, forró sikeréhez.

Lázár Klára